

U povodu obilježavanja 65. obljetnice smrti narodnog heroja Josipa Kraša, u njegovom rodnom kotaru Ivanec, SABA Republike Hrvatske i UABA grada Ivanca upriličili su okrugli stol «Život i djelo Josipa Kraša narodnog heroja» na kojem je evocirana uspomena na Kraša, od njegovih, još živućih suboraca, ali i mlađih istraživača, povjesničara, etnologa i ostalih. Do sada su objavljene dvije knjige o Krašu: Slave Ogrizović, Narodni heroj Josip Kraš (Zagreb, 1955.) i Jove Popovića, Josip Kraš - životni put i revolucionarno delo (G. Milanovac, 1982.). Ovo je treća knjiga u kojoj je svoje sjećanje i spoznaje iznijelo desetak sudionika okruglog stola. Ovaj zbornik nastao je od desetak referata, iznesenih na skupu ili priloženih od dijela autora koji su bili spriječeni sudjelovati. Referati su podijeljeni u dvije skupine. Jedna skupina odnosi se na opis arheoloških, etnografskih i političkih prilika u kojima je rođen, odrastao i povremeno djelovao Josip Kraš, selo Vuglovec i kotar Ivanec, s naglaskom na razvoj radničkog pokreta u ivanečkim rudnicima. Druga skupina odnosi se na njegov revolucionarni rad u okviru komunističkog pokreta, djelovanja u sindikalnom pokretu te ponajviše u pokretanju i organiziranju Narodnooslobodilačkog pokreta i ustanka u okrugu Karlovac, gdje je prerano i poginuo na ulici.

Životni put Josipa Kraša može se podijeliti u tri perioda: djetinjstvo u Hrvatskom Zagorju za vrijeme Austro-Ugarske; revolucionarni rad u KPJ/KPH i sindikatima uglavnom u Zagrebu i ratno djelovanje na karlovačkom području. U opisima prvom razdoblja Kraševa života dan je prikaz arheoloških, etnografskih i rudarskih prilika u njegovom užem zavičaju, Ivancu i Vuglovcu. U opisima drugog razdoblja prikazanje mladi Kraš koji se isticao kao zaneseni proleterski tribun koji je u Banovoj Jaruzi sudjelovao u revolucionarnim kretanjima, vjerujući da su prilike iza prvog svjetskog rata vrlo povoljne za revoluciju. Naime, kad se nakon smirivanja situacije, režim Kraljevine SHS okomio na komuniste, Kraš se angažirao u pripremanju i distribuciji radničkog glasila «Borbe». Prvi zapaženiji nastup Kraša bio je na Osmoj konferenciji zagrebačkih komunista 1928., kada se zajedno s Titom suprotstavio frakcionaštvu u Partiji. Uslijedila je monarho-fašistička diktatura koja je osudila Kraša na preko pet godina robije, točno koliko je potrajala diktatura.

Nakon izlaska s višegodišnje robije, Kraš je postao profesionalni funkcionar u URSS-ovim sindikatima. Tako je, djelujući kroz sindikate i obilazeći rodni zavičaj i ivanečke rudnike, razvijao komunističku aktivnost i bivao povremeno zatvaran. U akcijama oko osnivanja KPH, Kraš je imao zapaženu ulogu te je izabran u najviša partijska tijela u Hrvatskoj i Jugoslaviji. Umanji sukob s Partijom došao je 1938. kada su hrvatski komunisti preporučili svojim pristašama da na parlamentarnim izborima za beogradsku skupštinu podrže listu Vladka Mačeka, odnosno Udružene opozicije. Tada je Tito napao CK KPH kao oportunistički, misleći da je Partija trebala izići s vlastitom listom. Ubrzo se situacija smirila, Kraš je ponovo u vrhu Partije, što je potvrdila Peta zemaljska konferencija 1940. godine u Zagrebu.

Treće razdoblje je ratno razdoblje, u kojem je Kraš, slično kao i drugi komunistički prvaci, raspoređen na teren, zadužen za karlovačko područje. Tu je osnovao Vojni komitet koji je usmjerio svoje djelovanje u pravcu Korduna, dijela Banije i Gorskog Kotara. Odlazi na sastanke među komuniste, u šumu Abez kod Vrginmosta, obilazi ustanike i daje im upute za djelovanje. Vraća se u grad Karlovac gdje održava veze s višim vodstvom u Zagrebu i ustanicima na terenu. Vojnooperativno rukovodstvo u Karlovcu, na čelu kojeg je stajao Kraš, bilo je pravi vojni

i politički štab ustanka na širem karlovačkom području. Kraš i Marinković su u ime operativnog rukovodstva potpisivali političke direktive, ali i vojnička naređenja o formacijskom sastavu, gerilskoj taktici, pa čak i pojedinim borbenim akcijama. U Karlovcu njegov rad nije ostao nezapažen, policija i sve obavještajne službe su se uznemirile, ubrzo su mu ušli u trag, presreli ga na ulici i u tom je sukobu i ubijen. Tako je s fronte ustanka i započete NOB fizički uklonjen čovjek koji se znalački i dugo pripremao za te događaje.

Opis života i smrti Josipa Kraša, objavljen u Vjesniku 1941., poslužio je kao moto i inspiracija da ponovo, 65 godina nakon smrti, progovorimo o čovjeku koji je svoj život položio u temelje hrvatske slobode. Oko organizacije Okruglog stola ponajviše su se založili g. Dragutin Turčin, UABA Ivanec i general Josip Skupnjak, a izdavanje Zbornika radova financijski su pomogli županija Varaždinska i župan Radimir Čačić osobno, UABA grada Ivanca i «Kraš» d.d. Zagreb, na čelu s gospodinom Nadanom Vidoševićem. Svima im se u ime izdavačkog odbora najsrdačnije zahvaljujemo. Posebnu zahvalu iskazujemo izdavaču SABA Republike Hrvatske, njenoj predsjednici dr. sc. Vesni Čulinović-Konstantinović, lektorici gđi. Katici Sedmak i svima ostalima koji su pridonijeli objavljivanju ovog djela.

Urednik dr. Branko Dubravica

Cijena knjige iznosi 30 kuna.